

БССР

Дзяржаўная бібліятэка

В. І. Ленін

№ 6356

Да вясковай моладзі беларускай.

Вясковая моладзь беларуская! Хлопцы і дзеўчаты! Маладыя працаўнікі!

Пэўна вось і цяпер стаіце пры якой працы. Хлопцы, калі трымаеце пэп у сваіх руках,—пастаўце яго на бок! калі рэзгіні,—пачэкайце накладываць трэсьнку! Дзеўчаты, адсуньце ад сябе на хвіліну прасьніцы! Пастушок, ня сьпешай каровак паіць! На мінутку станьце і паслухайце зважна.

Не такія ўжо вы цёмныя, як аб вас людзі кажуць. Не такія закарэлыя, як суседзі думаюць. Глянь толькі на сябе, вясковая моладзь беларуская: вочы ў вас усіх сінія, жывыя, бліскучыя; твары румяныя; чупрыны руса-канапляныя. Хлопцы—ростам моў дубочкі, а дзеўчаты—так як мальвы. Чым сваёй красой яны горшы ад дзеўчат у іншых краях?! А так сама калі глянуць на вас пры рабоце ў полі вясной, або ў летку: работа гарыць—кіпіць у вашых руках, сошка пярэм зямлю пішэ, каса гуляе ў густым лузі, серп як брытва зьнімае сьпелу ніўку. Песьня кругом гудзе. А якія ўзоры на кроснах ткуцца—плаценкі, ручнікі, кужэлі! Або казкамі—пагаворкамі калі пачнеш між сабой перасыпацца—колькі ў іх розуму, жыцьця!

Моладзь вясковая! Непраўда: ты не закарэлая, ня цёмная. Здароўем ад цябе і радасьцю лунае. Цікава ты пазіраеш на сьвет: шмат чаго хацела-б ведаць, пазнаць, зразумець. Нехватае табе толькі навукі: навукі свабоднай, навукі зразумелай, навукі ў тваёй роднай беларускай мове, каторая табе паказала-б, разьясніла-бы, хто ты такая, беларуская моладзь, да якога ты належыш народу і краю. Чым твой Народ Беларускі быў, чым цяпер ёсьць і чым можа быць у будучыне. Што ты, вясковая Моладзь Беларуская, можэш вялікага, цэннага, дарагога зрабіць для свайго Народу і для свайго Краю апроч загорываньня і засеваньня па-леткаў.

Моладзь Беларуская—вясковая! Хатка твая цесная, ваконцы ў ёй затуманены імглою. Не шмат Ты маеш сьветла. Дзеля таго да цябе будзе прыходзіць гэта „Лучынка“. Павэдлуг сіл сваіх і можнасьці будзе яна старацца пасвяціць Табе, адгадаць Твае думкі, падглядзець, чым Ты найбольш цікавішся і даць на ўсё атказ, растлумачыць розныя зьявы прыроды, каторыя выдаюцца Табе часта таемнымі. „Лучынка“ пазнаёміць Цябе з жыцьцём

58 131.

00450

— 2 —

зямлі, з багацтвамі ў яе нетрах; скажэ, аткуль узяліся рэкі, возеры, моры і пакажэ, якіе скарбы ў сабе крыюць горы, як якіе зьверы, птушкі, расьліны жывуць.

„Лучынцы“ прыдзецца часта гаварыць аб чэлавеку, каторы стаўся панам і валадаром зямлі. Лік людзей ўсё больш і больш павялічваецца. Дабываньне куска будняго хлеба робіцца цяжэйшым,—і розум людзкі шукае выхаду с цяжкаго палажэньня. Жывая мысль бурліць і рвецца ўперад. Кожны дзень прыносіць новыя аткрыцьці. С кожным днём запрагаюцца новыя сілы прыроды да працы для чэлавека. „Лучынка“ Цябе, Моладзь Беларуская, будзе аб гэтых здабычах навукі паведамляць.

Есць такія народы і краі, каторыя ўжо патрапілі скарыстаць з усіх здабыч навукі. Там голад, цемната і несправедлівасьць ужо не маюць для сябе шмат мейсца і там людзі працы, гаротныя, злучэнымі сіламі умеюць пастаяць за сваю лепшую долю.—„Лучынка“ будзе прыглядацца да болей цікавых момэнтаў у жыцьці такіх народаў і прыносіць аб іх весьці Табе, Беларускай Моладзь вясковая.

Але перад усім і над усё „Лучынка“ будзе старацца заглянуць у кожны куток нашай роднай Беларускай Старонкі; пазнаць усе яе балючкі, паказаць іх Табе, Моладзь, і растлумачыць, якім спосабам можна з гэтых балючак вылячыць Родну Старонку.

А Ты сама, Беларускай Моладзь, прыгатуй сваё сэрца, душу і рукі да працы для роднаго Народу.

Пазнай і зразумей хто Ты такая, Моладзь, што Ты можэш зрабіць, якія твае сілы, якая мэта твайго жыцьця;—які Ты можэш і які павінна даць атвет перад новым пакаленьнем, што ідзе за Табой, і перад векамі гісторыі.

Беларускай Моладзь вясковая! Гледзючы на цябе, верыцца, што жыцьця Ты свайго не змарнуеш, што патрапіш пастаяць за долю свайго пакрыўджэнаго Народу і працай штодзеннай паложыш падваліны пад лепшую, ясьнейшую яго будучыну.

М о л а д з і.

На табе, наша моладзь, надзея
Нашай сумнай забранай зямлі;
Твой арліны палёт цьмы развее
І запаліць веквечны агні.

Ты разбудзіш прыспаныя сілы
І на волны паклічэш прастор
З—за забыцця безпрасветнай магілы
Да бліскачага сонца, да зор.

Ты на бацькаўскім, моладзь, кургане
Узнясеш нездабыты пасад,
Што расточыць сваё панаваньне
На ўвесь край, дзе сягне твой пагляд.

Табе будучь не страшны заломы,
Злыя ворагі, іх варажба;
Долю, праўду з маланак і громаў
Твае выкрасюць гарт, барацьба.

Схаменайся-ж ты, моладзь арліна!
У бок другі віхры веіць прымусь,
Бяры сьветац, ідзі за судзьбінай,
Ідзі с словам сьвятым: Беларусь.

Вільня 23 і — 14 г.

Янка Купала.

Даунейшая натуральная гаспадарка і цяперашнее Царство Рубля.

1.

Старые людзі ешчэ памятаюць тые „шчаслівыя“ часы, калі вясковаму гаспадару блізка што ніякай патрэбы ня было у краме. Усё, што яму трэба было, сам рабіў: хлеб і ўсё да хлеба—сваё, „цукроў там“ ніякіх ня ведалі, адзежа ўся—саматканка—с свайго лёну, свае ж бабы і выткуць, лапці на ногі, шапку—валёнку на галаву, кажух на плечы—усё с свайго матэрыялу і сваёй работы; вечарам сьвяціў лучнік, сьвятло, праўда, не вялікае, але не вялікая і ў тым патрэба: ў летку ночы кароткіе—толькі выспіся, а ў зіму?—на тое Бог і зіму даў, каб на печы аддыхнуць; кніжак тады ня чыталі: адно што няўмелі, а другое—што тады кніжку лічылі саўсім непатрэбнай рэчай. От толькі хіба што куплялі—гэта соль, ды ешчэ жалеза ўсякае, бо ў сваёй зямлі накапаць іх не маглі.

І саўсім гэта недаўна было—колькі дзесяткаў гадоў назад, а пэўна і цяпер ешчэ такіе мясціны знойдзіш, дзе пра гаду, ды цукер—чулі ад бывалых людзей, але на свае вочы не бачылі. Толькі цяпер такіе мясціны знаходзяцца вельмі—вельмі рэдка, можэ дзе ў найглушэйшых закутках Палесься, а даўней гэтак было па ўсёй старонцы нашай.

Цяпер той самы селянін усё чыста, што яму патрэбна да жыцця, купляе у краме. І кніжку да чытаньня, і паркаль—на кашулю, і нават хлеб—і гэта ўжо не праз неўраджай—саўсім не. Хлеб купляе затым, што займае зямлю такімі расьлінамі, каторыя большы даюць прыбытак, чым жыта, напрыклад бульбай, буракамі кормнымі, канюшынай. А паркаль на кашулю купляе затым, што кабетам німа часу заняцца каля кудзелі, ды кроснаў; хватае іншай, паплатнейшай работы: каля скаціны, напрыклад; і ешчэ дзеля таго, што фабрычныя вырабы, каторыя займаюць мейсцэ саматканаў, шмат таней гэтых апошніх, калі палічыць усю тую працу, што на іх выраб дзе. Штож, кожны выдумляе, як яму лепей!

Ды што ў нас робіцца, гэта ешчэ глупасьць; па другіх старонках—святлейшых, ды багацейшых—ешчэ большае мейсцэ ў жыцці займаюць крама і яе матка—фабрыка. Увесь сьвет яны хочуць заняць, усё жыццё заважаць у свае формы і што дня ўсё большыя і большыя даюцца ім удачы. Да нас ешчэ не дапаўзьлі межы гэтага царства Рубля: не спрыяючыя ў нас тым часам для яго варункі жыцця; але сілу яго мы ўжо досыць адчуваем, асабліва тые з нас, каторым прыходзіцца „з гроша жыць“. Для іх адзінае на погляд падняцьце цаны часам рэшае жыць, ці

памерці, а калі і застаюцца яны жыць, дык якім цесным робіцца для іх жыццё!

Крама і фабрыка варочаюць нашым жыццём і дзеля гэтаго павінны мы іх добра знаць. Бо ў жыцці той толькі ня блудзіць, хто ходзе з адчыненымі на ўсё вачыма. А калі вобмацкам хадзіць будзем, як хадзілі дагэтуль, ня будзем магчы змагацца з тым, што нам шкодзіць і не патрапім таго выкарыстаць, што для нас прыхільна.

II.

Капітал.

Тавары, што прадаюцца у крамах па большай часці вырабляюцца на вялікіх фабрыках. Шмат іх ёсць, гэтых фабрыкаў, хоць сабе і ў Расеі; міліёны работнікаў на іх працуюць: жартачкі, гэткая сямейка—ўвесь сьвет, а ўсю трэба адзець і абуць і розныя іншыя патрэбы здаволіць. Фабрыкі будуць на тое, каб мець з іх прыбытак, а прыбытак гэты тым большы, чым большая фабрыка, чым больш яна вырабляе тавару. Гэта і зразумела. Возьмем прымер з дамовай гаспадаркі. От ніхай сабе—заводзіце вы куры, хочыце мець даход з іх, каб там яйкі прадаваць, альбо курэнят і каб толькі гэтым заняцца. Дык жэ ня будзіце заводзіць адну курыцу, дзьве, а завядзіце колькі дзесяткаў, а то і сотняў, гледзячы на тое, ак у вас грошы будуць; калі ў вас сваёй сілы не хваце даглядаць, ешчэ каго найміце і заўсёды пабачыце, што чым большы ў вас гаспадарка, тым яна паплатнейшая; значыць, на кожны рубель вашых грошэй, што вы ў яе ўклалі, атрымаеце ўсё большы і большы процэнт. Так сама і с фабрыкаю. Толькі тут розніца між малой і вялікай фабрыкай выглядая ешчэ ярчэй. А калі так, значыць капіталісту ясны рахунак кажэ павялічаць фабрыку, вырабляць на ёй як мага больш тавараў. А капітал ізноў не такая рэч—свайго не папусыць: калі пачуе дзе лепей можна зарабіць, туды і плыве.

Але капіталісты добра разумеюць, што каб сталі ўсе будаваць фабрыкі, ды рабіць тавар—як мага, дык нарабілі б яго гэтулькі, што і падзець ня было б дзе.

Тавар стаў бы тады залежывацца у крамах, і прышлося бы яго прадаваць танна, абы толькі збыць; а работнікам, ды за матэрыял плаціць трэба, процэнты за пазычаныя грошы так сама плаціць прыходзіцца—за адны свае грошы, то мала хто і будзе, найчасцей пазычаючы.

Значыцца фабрыцэ трэба ўмець распазнаць, колькі і якога тавару вырабляць, каб увесь прадаць і па найлепшай цане.

Аркэм Жывіца.

Сірацінка.

У кашульцы чорнай, зрэбнай,
Тварык сплаканы, мурзаты,
Ані бацькі, ані маткі:
Дзядзька выгнаў з роднай хаты.

На узымежку сядзіць, плачэ—
Куды дзецца—знаць не знае;
Гадок шосты пашоў толькі...
А тут ночка... страх... зьмеркае...

Не плач горка, сірацінка,
Беларуская дзяўчынка!
Сьпяць сном вечным бацька, матка—
Не пачуюць це, дзіцятка,

Не памогуць твайму плачу.
Не траць сілы дарагіе:
Жыта сіва спаць це прыме,
Дожджык цёплы шчочкі змые,

Пасьцель мягку трава ўсьцэле,
Пырнік ножкі ўкрые босы,
Сном забудзішся спакойным,
Вецяў вольны спляце косы.

Каласочак це накорміць,
Сонка яснае—прыгорніць;
Крыж растайны будзе таткай,
Ралья чорна—роднай маткай.

Устань з узьмежку, не плач горка,
Глянь у неба: зорка ясна
Што найдалей сьвеціць міла—
Твая гэта,—твая ўласна.

Вер: ня згінеш, сірацінка,
Беларуская дзяўчынка!
У нашым краю многа гэтак
У людзі вышло сірот—дзетак.

Мы належым да народу,
Што ад сьвіту да заходу
Кожны з гора ў трое гнецца,
Аднак гору не даецца.

Крыжам ляжэ ў крыві ўласнай;
А ўсё-ж верыць зорцы яснай.
Наш народ на ўзьдзіў трывалы!
Шмат прыдбаў чужынцам славы...

Аб сабе адно забыўся,
Толькі ось цяпер збудзіўся.
Хоць шмат латак, хоць бяз хлеба—
Жыць і крэпнуць і нам трэба.

Беларусы! больш нікому
Ня уступаіце вы загону
Свайго жніва, сваёй працы.

Сіраціна! страх дзіцячы
Зглушы ў сэрцы, расьці жвава—
Цябе ждзэ народна справа!!

Цетка.

Радій.

Страшэнныя пошасьці, вялікіе, цяжкіе хваробы заўсёды страшылі і страшаць народ. Здавен—даўна вучоныя людзі шукалі і шукаюць што раз новых і новых спосабоў бараніцца ад іх.

Воспа, халера, джума, ад каторых не так даўна ешчэ гінулі соткі тысячаў людзей, цяпер не такія ўжо небяспечныя хваробы: іх прышчэпліваюць, лечаць. Шкарлятыну—гэту сьмерць дзяцей—так сама зваевалі: зусім ешчэ нідаўна на сотку, захварэўшых на шкарлятыну дзетак, выжывало ледзь якіх пяток. Цяпер—наадварот: на сотку хворых—пяцёра толькі памірае.

Немала ешчэ засталася ворагоў людзкога здароўя. Дагэтуль найстрашнейшыя с паміж іх, бо найбольш забіраюць афяр—сухоты і рак; але і на іх, бадай, знойдзецца у скорасьці рада, бо вось, апошнімі часамі знайшлі найдзіўнейшае, якое зналі дагэтуль, лекарство—радій.

Радій знайшла адна вельмі вучоная кабета, полька—Складоўская. Атрыццё гэтаго лекарства дало Складоўскай усюсьветную славу. Францыя запрасіла яе у свой сталічны горад—Парыж за прафэсара да унівэрсытэту.

У гэтым гаду мне як раз давялося быць у тэй старонцы, дзе радій знайшлі, дык вось і маюся аб ім кр ху расказаць.

Трэба ведаць, што перад тым, як знайшлі радій, у вучоным сьвеце найважнейшымі і найдзіўнейшымі лічылі такія прамёны, каторыя праходзілі і прасьвечываліся наўскрозь нават праз зусім цёмныя рэчы. Сьвет іх праходзіў, напрыклад, праз тоўстую кніжку, або дошку; прабіваліся яны праз шафы, нават праз сыцены.

Але гэтыя прамёны даставалі толькі пры помачы розных прыладаў, дык усім здавалася, што зроблены яны штучна. Назвалі іх ад прозьвішча аднаго вучонаго прафэсара немца, каторы найбольш да гэтаго прылажыў сваей працы—праменьнямі Рэнтгена.

Другому вучонаму—французу Бэккерэлю прыйшла ў галаву такая думка: калі прамёны можна зрабіць штучна, то павінны-ж яны ў чым колечы быць і на зямлі, толькі трэба вышукаць і выпрабаваць—дзе і ў чым іх можна знайсці.

Робючы пробы, Бэккерэль перэканаўся, што рэнтгенаўскіх прамёнеў ёсьць шмат у чым, а найбольш іх мае ў сабе такая чорная земля, каторая падобна да смалы, або да каменнага вугля. Ешчэ раней у гэтай зямлі вучоныя знайшлі мэталь уран, і назвалі яе ўранавай рудой.

Смалу—руду ўрана шмат ужо гадоў капаюць у Аўстрыі ў гарах Чэхіі. Дагэтуль рабілі з яе фарбу, прабавалі вытапіць срыбро, волаво і іншыя мэталі, але нікому і ў галаву ня прыходзіло, што гэта самая руда можа ўвесь сьвет задзівіць.

Натрапіўшы на ўранаваю руду, Складоўская папрасіла аўстрыяцкае правіцельства, каб ёй пазволілі ўзяць колькі сотак пудоў яе для навуковых пробаў. Аўстрыяцкае правіцельства ахвотна на

гэта згадзілася, тым больш, што тады ўранавае руда вялікай цаны ня мела.

Спачатку Складоўская выдастала з руды толькі мэталь уран, але угледзіла, што ён менш сьвеціцца, чым сама руда. Куды-ж дзелася большая частка праменьнеў? разважала Складоўская. Яны, значыцца, затрымаліся ў тых рэштках руды, якая засталася ад урану. Тады яна кінулася іх там шукаць. І вось, у гэтых рэштках знайшла Складоўская вельмі прамяністы мэталь, каторы назвала ў памяць, што яна сама полька—„палёніум“.

Працуючы далей над палёніем, Складоўскай удалося ешчэ ад яго аддзяліць іншы мэталь, каторы куды больш сьвязаўся ад палёніума і назвала яго **Радій**, што азначае—лучысты, прамяністы.

З гэтых некалькі сотак лудоў руды, што атрымала Складоўская ад аўстрыяцкага правіцельства, удалося ёй выдзяліць радія ўсяго толькі з невялікую гарошынку і то ешчэ ня зусім чыстаго. Але праменьні яго сьвязацілі с такой сілай, што каб палажыў гэту гарошынку радія ў хаце, то ня трэба было б паліць ані агню, ані ў печы: на соткі гадоў хапіло-б і сьветла, і цепла.

(Вучоныя думаюць, што нашэ сонцэ мае ў сабе шмат радія і дзеля гэтаго так моцна сьвеціць і грэе).

Пачалі, разумеюцца, рабіць далыш розныя пробы з радіем. Клалі, напрыклад, дзесяць срыбных рублёў—адзін на другі у стажок і пускалі на іх праменьні радія. І што-ж? Праменьні праходзілі праз увесь стажок і сьвязацілі. Ставілі перэгародку с кніжак, кладучы іх адну на другую, радій і тут—праз 2800 страіц паперовых—прасьвечываў. Прыкладалі да галавы, заплюшчалі вочы, а ўсё-ж такі ў вачах бачылі сьвятло, бо радій праходзіў праз галаву.

Тады сталі прабаваць, чы гэтыя праменьні часам не пашкодзяць жывым стварэньням: бралі жабак, рабакоў, мух і сьвязацілі на іх радіем—жывінкі вельмі хутка здыхалі. Пасьля для пробы ўзялі большых зьвяркоў і на іх сьвязацілі; спачатку радій зьвярком ня шкодзіў, але праз нейкі час пачынала ім кроў ісьці з носу. А як на галаву сьвязацілі, то ў мазгу жылкі разрываіся, кроў залівала і зьвярок здыхаў.

Таксама ў заседжаных яйках—зародкі ўміралі, а сьвежыя яйкі трацілі сілу развівацца—з іх нічога ня выходзіло. Тое сама рабілося і з зернятамі: пасля сьвячэньня прамяньнямі радія, зерняты не абыходзілі; а маленечкіе расьлінкі—бялелі і гінулі.

Аднаго разу нейкі вучоны ўзяў бутэлячку заткнутую з радіем і палажыў ў кішаню. Радій з бутэляккі праз кішэнь выпаліў вучонаму на целі рану.

Выпрабаваўшы, што радій робе з жывымі стварэньнямі і расьлінкамі, дактары дагадаліся скарыстаць з радія, як з лекарства. Пачалі праменьнямі радія прасьвечываць людзкае цело. І што ж? Ubачылі, што заразкі хваробаў (баціллы) заміралі; хворыя

папраўляліся, або і зусім здаравелі. Заразлівыя раны, ня гоячыся, пасья праменьняў радія—гаіліся.

Найбольшае значэнне цяпер радій мае ў лячэнні страшнай хваробы—рак, бо пры помачы праменьнеў радія, разгнішная рана—гоіцца.

Вучоныя кажуць, што па ўсей зямлі ёсць шмат радія, але надта дорага каштуе яго дабываць.

Аўстрыяцкае правіцельства, каб дабываць радій, пабудавало фабрыку, наняло вучоных інжэнераў, дзье тысячы паставіло работнікоў і пасья году працы з нязлічаных тысячаў пудоў руды дабыла толькі адну сотную часць фунта чыстага радія. Было яго с фасоліну вялічыні, бо радій надта цяжкі мэталь; куды шмат цяжэйшы ад золата і жалеза.

Перад аткрыццём радія ужо, рэнтгенаўскія праменьні зрабілі былі цэлы перэварот у мэдыцыне—асабліва пры апэрацыях.

Напрыклад, калі ў целі чэлавека ёсць што колечы цвёрдае—прымерам куля, іголка, чы што падобнае, то калі пасьяіць праменьнямі рэнтгена на такога, то і відаць у каторым мейсцы ляжыць гэта непатрэбная рэч; тады ўжо добра вядома дзе трэба разрэзаць, каб дастаць кулю, чы што іншае.

Так сама, калі зламана косць, то можна бачыць у каторым мейсцы, бо праменьні рэнтгена прасьвечываюць толькі цэла наўскрозь, а ад касці застаецца знак—цень.

Што нам с часам можэ даць радій, цяпер трудна ешчэ і згадаць, але ўжо можна ня толькі спадзевацца, але нават верыць, што шмат цяперашніх сьмяртэльных хваробаў пры помачы радія будзе можна вылячыць.

Пакуль што чыстаго радія на ўсім сьвеце зусім здабылі мала; маленечкіе кавалачкі яго каштуюць ня толькі дзсяткі, а і соткі тысячаў рублёў, але рупныя некаторыя правіцельствы стараюцца, не жалеючы ніякіх накладаў, прыдбаць яго як мага болей. Аўстрыяцкае правіцельства забараніло нават вывозіць ад сябе за граніцу ўранавую руду. Але такіх матэрыялаў, у каторых знаходзіцца радій—шмат дзе ёсць, толькі трэба прылажыць да гэтаго працы і накладу. Ёсць такі матэрыял, як кажуць вучоныя людзі, і на Каўказе, але чы скоро пачне дабывацца радій пры цяперашніх парадках у Расеі—німа ведама...

К ая.

* * *

Годзі плакаць—слёз не стане!

Будзем весяліцца,

Зьнікне ночка, як дзень гляне—

Усё заварушыцца...

Годзі плакаць! Што паможэ

Плач у нашым горы?

Трэ за працу ўзяцца гожа,

Каб збыць беды скоро.

Годзі плакаць! Больш адвагі!

Болей гарту, сілы!

Каб да лепшай долі, шчасыця

Весьці край наш мілы.

Крайск.

А. Петрашкевіч.

Якога мы роду—племені.

Беларускі народ з давен даўна займаў тые самыя землі, дзе і па сённяшні дзень чуваць беларуская мова. Землі гэтыя лежаць па вярхоўях рэк Дзвіны, Дняпру і Волгі, па рэках Прыпяці, Сожу, Нёману, ды па сярэднім часьці Дзвіны і Дняпру.

У найдаўнейшыя часы народ тут жыў аднаго племені, гаварыў адной мовай, меў адзінакавыя звычаі і абыхаі. Пазьней, можа ў якім V—VI стагодзьдзі, па нараджэньню Хрыста, пачала зьяўляцца ў нашых прашчураў гасударственная арганізацыя, але гасударства не захоплівала усіх старон жыцця і яно агранічывалася да арганізацыі толькі ваенных сіл дзеля абароны ад чужынцоў.

Прашчуры нашы жылі паасобнымі сяміямі—гасподамі, здалёк адзін ад другога і кожная гаспода мела свайго гаспадара і дружыну, ці як цяпер кажуць сямьёю. Дружынай—сямьёй кіраваў гаспадар, муж, старэц. Супольнымі справамі грамады сямліб—гаспод камандавала рада—вечэ мужоў, старцоў.

На гэтым мабыць і канчалася радавая арганізацыя, а далей паверх радавой арганізацыі быў горад. Горад—гэта сяліба абгароджэная тынам і абкапаная равамі каб у небяспечную пару можна было схаватца ад ворагоў. Гэтакі гарады ставілі сабе суседніе сёлы і паадзінокіе сільнейшыя роды. Некаторыя з такіх гарадоў бывалі сільнейшыя і большыя і яны мала—памалу набіралі значэння і сілы, каля іх што раз болей гуртавалася людзей у ваенны час, а у спакойны час большае чысло рук, супольнымі сіламі ўзмацовывало і падтрымывало яго. Каля такіх вялікіх гарадоў мала памалу тварылася гасударственная арганізацыя, з выбарнымі князямі—начальнікамі ваеннай сілы округі. Само сабой, што той род, у каторага быў такі сільнейшы горад, набіраў што раз большага значэння і ад яго імяні часта густа называўся нятолькі горад, але і ўся округа, цягнучая ад данаго гораду.

Наш народ на гэтай зямлі, дзе мы цяпер жывём, жыве дужа даўно. Есць аснова думаць, што народ наш жыў на гэтай самай зямлі за многа сотак лет да нараджэння Хрыста.

Першыя момэнты гісторыі застаюць наш народ ужо зарганізаваны у княжствы з багатымі, люднымі гарадамі, с князямі і княжымі ваеннымі дружнамі.

У гэты час на Беларусі асабліва відную ролю іграюць тры беларускія племені: Дрыгвічы, Крывічы і Радзімічы.

Дрыгвічы займалі зямлю паміж рэкамі Прыпяццю і Зах. Дзвіной; да іх належалі гарады: Туроў, Мозыр, Пінск, Брэст-Літоўск, Слуцк і Клецак. Адным словам племя гэта займало часьць цяперэшняга Палесся; жыло на балотах—„дрыгве“ і за гэта славянскіе суседзі іх, прызвалі Дрыгавічамі, што значэ жыхарамі балот.

На поўнач ад Дрыгвічоў, на вярхоўях рэк Дзвіны, Дняпру, Волгі і па Бярэзіне жыло другое вялікае племя беларускае **Крывічы**. Яны гэтак сама жылі на мейсцах балотных і калісь, мабыць, пакуль нястыкаліся з літвінамі, называлі самі сябе Дрыгвічамі, але пазьней, калі пачалі стыкацца з літоўцамі, то тые іх імя перэклалі на сваю мову і сталі называць—Крывічамі, што так сама значэ—жыхарамі балот (ад літоўск. слова „Кірва“—балота, дрыгва). У Крывічоў былі гарады Полацак, Барысоў, Друцк, Лагойск, Менск, Вітэбск і Смаленск.

Трэціе—**Радзімічы** называліся так, дзеля таго што яны пад камандай двух братоў—Радзіма і Вяткі прыйшлі „от лях“ на усход (у цяперашню Магілёўскую губ.) і там пасяліліся.

Раней яны жылі ў суседстве з Ляхамі (палякамі), але пазьней з невядомай прычыны пайшлі у глыб старонкі „от лях“ і селі па рэцэ Сожу.

Найбольшае і найсільнейшае племя беларускае—гэта былі усходніе (Крывічы) і заходніе Дрыгвічы. Племя гэтае было ваеннае, не мала хадзіло па сьвеці, дзеля гэтаго і звесткі аб ім сустрачаем ужо VII стагоддзі. У VIII стагоддзі часьць нашых Дрыг-

вічоу апынулася каля гораду Солуня—(цяперашні Салонікі). Прый-
шлі яны туды як народ ваенны, шукаючы здабычы і славы, але,
відаць, упадабалі багатую старонку і асталіся там жыць.

Пад 685 годам успамінаюцца ў іх князі і войска. У 879 гаду
у іх было устаноўлена епіскапства, што паказывае на тое, што
яны тады былі ўжо хрысціянамі. Епіскап іхні называў сябе:
„епіскап Фракіі і Дрыгавіччыны“.

Каля гораду Солуня, ў каторым радзіліся першыя апосталы
славяноу, Кірыл і Мефодзі кругом жылі Дрыгвічы—хлебаробы.
Само сабой, што сьвятыя браты, Кірыл і Мефодзій шырылі сьвет
Хрысціянства ў тэй славянскай мове, ў якой яны узгадаваліся і
вырасьлі і ясна з гэтаго, што першыя богуслужэбныя кніжкі
Кірыл і Мефодзій перэвзялі на мову Дрыгвічоу.

І так: народ наш жыве з няпомных часоў на тым самым
мейсцы і заўсёды меў адну мову і звычаі ва усіх плямёнах і сыг-
раў відную ролю паміж славянамі ў першыя векі хрысціянства

Власт.

Хто-б хацеў абшырней аб усім сказаным тут даведацца, то ніхай чы-
тае такія кніжкі:

Е. Ф. Карскій: „Бѣларуссы“ Т. І. Вильна 1904 г.

В. Е. Данилевичъ: „Очеркъ исторіи Полоцкой земли до кон-
ца XIV ст.“

М. Довнар-Запольскій: „Очерки исторіи Кривичской и Дрего-
вичской земель до конца XII ст.“

Н. П. Барсовъ: „Географія начальной (Несторовой) лѣтопи-
си“ Варшава 1885 г.

А. Спицынъ: „Разселеніе древне-русскихъ племенъ по архіе-
логическимъ даннымъ Ж. М. Н. П. 1899 г.“

А. Погодинъ: „Изъ исторіи славянскихъ передвиженій“.

Шафарикъ: „Славянскіе древности“.

Филаретъ: „Святыи великомученикъ Дмитрій Солунскій и
Солунскіе славяне“ Чтенія Общества Истор. и Древностей Росс.
1848 г.

Гутаркі а птушках.

Жаваранак.

Сьцюдзёна ешчэ малым дзеткам у хаце; большу палову дня жэўжыкі шыюць каля печы. Праўда, дзед што дня цешыць унукаў, бытцам весна ўжо блізка, што вось—вось ужо за гэтым лесам вялікім, што за рэчкай стаіць.

— „Ужо прышла-б, кажэ дзед, але надта змучылася, ідучы здалёку, дык прылегла крыху на прыгорку і адпачывае“.

— „А як, дзядок, весна выглядае? да каго падобна?“ дапытываюцца зацекаўленыя ўнукі.

— „А такая маладая, пекная паненка ў зялёнай сукенцы; таваркі яе—розныя кветкі, пакорныя служкі—галасістыя птушкі. Ось хутка прышле да нас некаторых з іх,—прымерам, жаваранка—песьняра і кветку—пралесачку.“

— „А калі-ж, дзядулёк, жаваранак прыляціць?“

— „А тады, як вы, жэўжыкі, па тры боханы хлеба з'ясьце“.

— „Дзедка, то мы будзем завіхацца“.

— „Вядома, завіхайцеся: на за рок не адкладайце“.

Але мусіць—то дзед жартуе, думаюць дзеці, бо якая тут весна ідзе, калі дзед апраненца ў кажух, на рукі пхне суконныя рукавіцы. Нездарма сямілетні Юзюк, учарэпіўшыся дзеду за шыю, пытае:

— „Ты, дзядуль, мусіць апрануўся так цёпла, каб зіму хутчэй спудзіць?“

— „Э—э, будзеш і ты, жэўжык, калісь так сама на старасьць цёпла укутывацца, як і твой дзед, а цяпер адчапіся ад маей шыі, бо ты—не званок, а я—ня конь!“

— „Але за тое-ж я твой унучак, бойка атказывае Юзюк, і як прычаплюся да твай, дзядулёк, шыі, то так прырасту, як барадаўка да крывого носу“.

— „Ой, Божэ мяне крый ад такога гумзака, як ты, Юзючок!“

— „Ну, то купі мне боты, дзядулёк“.

— „Што—о? боты?“

— „Але боты—такіе, як у музыкі Банадыся“.

— „Ох, які ты дагадлівы, ўнучак! Весна—як піць даць—стане на дварэ, мо ўжо жаваранкі заўтра запяюць, а ты ботаў захацеў“.

— „Дзядуль, дзядулёк, купі, купі“... ўжо хліпаючы, прыстае ўнук.

— „Цыт, дзіцятка! утры нос і перэстань хліпаць; як будзеш добры, паслухняны, то мо' жаваранак сам дагадаецца і прынесе табе боты“.

— „І мне, і мне!“ сьвіргочэ дзіцяча драбёза.

Марыля, Настка, Казюк—чэпляюцца за калены дзеду. А дзед ходзе па хаце, як стары баравік паміж суравежкамі.

— „Дзядуль! як той жаваранак прыляціць, то нехай мне хустачку прынесе чырвоную“, просіць Марыля.

— „А мне—дудку і коніка“, ласіцца Казюк.

— „Добра, дзеткі, добра; зара выйду на падворак і гукну, каб усё маім унучкам малым жаваранак папрыносіў“.

Дзед выходзіць скаціне даваць. Дзеці гуляюць па хаце і надчэківаюць яго. Дзед варочаецца.

— „А што, дзядулю, ці сказаў жаваранку?“

— „Не, дзеткі, жаваранка я і не бачыў, бо толькі выходжу с хаты, манюся яму загадаць, ажно мароз, такі сівы з вялікай, доўгай барадой—цап мяне за рукі: ня сьмей, кажэ, клікаць жаваранка—абудзіш вясну і зара маю ўсю работу папсуе. гэта нягодная баба. А ў мяне цяпер, кажэ, найважнейшая справа ідзе: мост будую чэраз вашу рэчку.—А што мне за дзела да твайго мосту, атказываю, узлаваўшыся, мне мае ўнукі бліжэйшыя,—я для іх хачу жаваранка клікнуць.—Ціха, пачкай кажэ мароз, я тваім ўнучкам лепш цацак пекных нарысую на вокнах; а жаваранак нехай ешчэ пасядзіць за морам“.

— „Дзядулёк, то жаваранак за морам? раскажы нам, дзе ён“.

— „Раскажу пасья—цяпер не маю часу: трэ дровы на вячэру сеч. А вы, дзеткі, пакуль што пагуляйце, маткі слухайце, старшыя—малодшых ня крыўдзьце, а я зара вярнуся“.

2.

На дварэ сьцяплело. Вада с стрэх капае. На полі лысеюць праталіны. Дзе якое дзіцянё вырвецца с хаты—шмыргае босае па вуліцы. Вараб'і кошкаюцца на сьметніку. Слонка бліжэй глядзіць з неба. Дзед, чутно здалёку, шкулдыкае ў вялікіх ботах: шлэмб, шлэмб. Перад дзедам ляціць Юзюк: крычыць, пішчыць, рукамі, нагамі выкідае, галавой круце, ўсё роўна, як той жарэбчык—перазімак, сорваўшыся с прывязі.

— „Жаваранак! Жаваранак прыляцеў“... крычыць.

— „Ціха, ня вый, усё роўна, што жару ў горла нахапаў“, усьцішае маці, высунуўшы галаву праз дзверы.

Дзеці меншыя, як мышы, каторае бокам, каторае скокам, выкуліваюцца ў сени.

— „Пшлі да хаты! перамерзнеце—хварэць будзеце, бахуры!“ Маці ўпіхае дзяцей у хату. Крык, піск.

— „Унучаткі, рабачкі мілыя, загоджываючы справу, адзываецца дзед, чаго плачыце?“

— „Жаваранка хочэм убачыць!“

— „Пакажу, жэўжыкі, пакажу, толькі слухайце маткі і сыпце ў хату. Ажно вам адчыню. Паволі лесьце, дзеці, на лаву—не папыхайцеся. Юзюк! ня штурхай Казюка. Пачкай Марылька, я це падсаджу. Ну, ціха цяпер, дзеці, слухайце“.

— „Пяе! Во!“ Казюк паднімае ў гару пальчык. „Ціры, ціры, ці—і—ір, цір, цір... Ай, як пяе!“

Як ад іскры загараюцца тварыкі дзетак. У дзеда сьвецяць вочы, моў, залатые дукаты. „Птуль мой, даўно жданы, шэпчэ старавіна, будзіш народ да працы—дзвоніш над нашым краем“...

— „Дзядулёк! во, во—ўжо над нашай хатай пяе... чуеш, дзядулёк?“

— „Чую. Ужо чацьверты год як усё той самы да нас прылегае. Але годзі, дзеткі: надта холад верне ў хату,—трэ вакно зачыніць“.

— „Ешчэ, ешчэ, дзядулёчак, хочэм паслухаць, хоць крышку“...

— „Годзі, ўнучкі, годзі; лепш я вам раскажу аб жаваранку, толькі адыдзіце ад вакна“.

— „Але, але! раскажы нам шмат, шмат“...

— „Гэта, дзеткі, залежыць ад вас: будзеце сядзіць ціха,—раскажу вам больш; а пачніце выкручывацца—скажу менш. А цяпер—гыля ад вакна!“

3.

— „Дзядуль, ужо мы ціха сядзімо... чэкаем“...

— „Зара, зара; вазьму толькі плашкі—лучыны нашчэпаю“.

Стары дзед седае, дзярэ лучыну, а дзеткі, збіўшыся ў кучку, ўжо і губкі разінулі.

— „Ось слухайце, ўнучкі. Жаваранак—невялічкая, як ведаеце, птушачка с чорнымі жвавымі вочкамі; сама шэрэнькая, зямліста—бураго коляру, дык пёрачкі падходзяць як раз пад коляр зямлі; так што здалёку, калі жаваранак сядзіць на зямлі, то трудна і прыкмеціць, а гэта шмат яго бароніць ад напасы; бо трэба вам ведаць, дзеткі, што жаваранак мае шмат ворагаў, ой шмат; а найгоршы с паміж іх—гэта добра вам знаны... ну, жэўжыкі, каторы з вас першы згадае?“

— „Сабака!“

— „У—га! як раз стрэчны брат яго. Адгадывайце ешчэ“.

— „Воўк! воўк!“

— „І ня ён“.

— „Ну, то і ня ведаем. Хто, дзядулёк, хто?“

— „О—ёй, унучкі! добра толькі падумайце; я вам памагу: вусаты, на кілбасы ласы, на прыпечак сядзе—мыецца“...

— „Кот! кот!“

— „Так—ён, гад, шмат марнуе жаваранкаў. Цягаецца; шэльма, па полі, а як жаваранак прыкурне на ралылі, кот падгледзе, падкрадзецца: цап—лап, хрумлык і птушачкі як ня было. Дрэнна, што жаваранак аблюбаваў вясцыся па нізкіх мейсцах, бо дзеля гэтаго яго можа з'есці і крот, і мыш, і ласіца, і шмат іншых зьвяркоў і зьвераў; ў гарэ—ў лёце жаваранка ловяць меншыя і большыя каршуны. Хоць і губяць жаваранкаў розныя ворагі, аднак ён не хаваецца: больш чым жыцьцё міла яму свабода, дык жыве на прасторы, пая людзям на ўцеху, а ворагам—на прыманку.

Для гнезда свайго выбірае жаваранак заўсёды ў аднэй і тэй самай ваколіцы роўнае, адкрытае мейсца: сенажаць, папар, або жытнёю ніву; выкашчае там сабе ямачку пад каменчыкам, чы грудкай зямліцы, назносіць туды саломінак, сухай траўкі, саўе гняздо, акругліць яго, а каб было аздабней і цяплей у хаццы, то ешчэ высьцэле ў сярэдзіні конскім валосьем. Віць гняздо жаваранку памагае і жаваранчыха, а як ужо пабудуюць яго, тады яна пачынае несці маленькія зеленаватыя, або чырванаватыя з бурымі крапіначкамі яечкі. Нанясе іх штук чатыры-пяць і садзіцца на 15 дзён, але час—ад—часу падменяе сядуху сам жаваранак. Як выйдучь дзеткі, крыху падгадаваўшы, вучаць іх бегаць і лётаць, а пасьля і пушчаюць у свет. Але пакуль далей расказываць, закру перш люльку, а вы, унучкі, пабегайце тым часам—ножкі папрастуйце“.

4.

— „Ну, пабрыкалі і годзі; седайце—будзем гутарыць далей.

Як толькі бацькі—жаваранкі перэжанаюцца, што іх дзеткі ўжо розуму набраліся і самі сабе могуць даць рады на свеце, пачынаюць закладаць другую сямейку; падчысьцяць, падправяць гнёздачко, самка накладзе туды зноў 4—5 яечак, супольна—па чародцы грэюць іх, ажно пакуль зноў не пакажуцца голенькія, брыдкія, з вялікімі галоўкамі, сляпыя, мала чаго большыя ад добрай бабіны, дзеткі. Пачынаецца новы клопат: трэба—ж кожнае ў пару накарміць, зважаючы, каб аднаму ня было помнага, другому—помала, ды пасьцельку даглядаць, каб заўсёды была ў парадку і чыстасьці, ды і ад ворагоў—колькі змога і сіла бараніць сваю сямейку,—словам—гультаваць некалі; але ў іх мамка на татку, а татка на мамку—не здаюцца; каб усё ў парадку было, абоім трэ добра завіхацца; за тое і дзеткі хутка і здарова растуць. Праз некалькі тыдняў—глядзі—бацьком ужо палягчэньне

у працы ёсць: павыскаківае моладзь з гнезда, куды ў каторы бок параспаўзаюцца, дый самі сабе ўжо стараюцца харчоў. Спачатку, праўда, туга ідзе праца: угледзіўшы, напрыклад, дзе якую мушку, чы кузюрку—здаецца і добра прырыхтуецца, як мае быць прыцэліцца: носікам—дзюб,—мошка паляцела, а сам паляўнічы ляжыць да гары і ножкамі перабірае. Ну, але гэта байкі—чаго на сьвеці ня бывае,—страпянецца, ды зноў за работу.

Падкачаюцца гэтак дзеткі і пашлі сабе у сьвет, а старыя тым часам, калі восень добрая і цёпла, ешчэ справяцца і трэцяю сямейку выгадаваць абы яды хапало.

—„Дзядулёк, а куды-ж жаваранкі на зіму адлетаюць?“

—„За морэ, дзеткі, за морэ, ў цёплы край, дзе зімы німа“...

—„То і там яны, дзядулёк гнёздачкі робяць і гадуюць дзетак?“

—„Не, жэўжычкі мае, не. Голад і холад толькі заганяюць жаваранкаў у тую цёплую, багатую і пекную краіну; але як бы яна ня была-пекная, а для жаваранкаў яна сумная, бо чужая. Там яны ня толькі не гадуюць дзетак, але нават песьнячкі сваёй залацістай чужынцам не пяюць; свой галасок, усю сілу яго—для нас з вамі, жэўжычкі, пакідаюць, для свайго роднаго краю.

За тое паслухайце жаваранка тут: які голас, голас! проста слеза Божая! Хоць, праўду кажучы, ня ўсе яны аднакова пяюць: от, не раўнуючы, як у людзей: адзін цягне грубей, другі—цяней.

Ось, напрыклад, жаваранак, што сягонья пеў—гэта сярэдняя рука сьлевака; а той, што на Мацеявых гонях вядзецца—проста пэрлы сыпле с пад сінявы нябеснай. І як толькі яны вытрываць могуць столькі пець, бо трэба ведаць, што жаваранкі сьпяць толькі гадзіны дзьве—тры, а рэшта праз увесь час найбольш песьнямі забаўляюцца. Пяюць толькі жаваранкі—самцы,—а жаваранчыхі—вядома гаспадыні—ўселякіе хатніе клопаты маюць—ім не да таго.

Каб не жаваранкі, нашыя палеткі шмат гінулі-б ад уселякаго паскуцтва: нападаюць на наша поле: ўселякіе жучкі, мошкі, кузюркі, рабакі; але дзе ўжо завядзецца сямейка жаваранкаў, там у бліскасьці гэтаму паскуцтву німа жыцця: выткнуў рабак нос—сьмерць; прысела мошка на кветачку—капут; жучок узлез колас глуміць—квіт.

Апошні раз: усё гэта падчысыяць каля сябе жаваранкі, дык пасья прыходзіцца ўжо і далей лётаць за пажывай. Ну, але як прысьне холад, тады ўжо рады німа—трэ выбірацца з роднай старонкі“....

Слухаючы, як жаваранкі ад сьвіту да зьмерканьня ажно заходзяцца, пяючы свае песьні, хто-б падумаў, што ім заўсёды добра і вясёла жывецца. Тымчасам бывае ўсяк. Апрача бяды ад ворагаў, аб якіх я ўжо спамінаў, вам, дзеткі, жаваранкі ешчэ і паміж сабой не заўсёды складна жывуць. Праўда, жаваранак з жаваранчыхай, калі ўжо дабярэцца да пары, то праз усё жыццё сваё ра-

зам трымаюцца і ніколі паміж імі нават сваркі ня бывае, але з іншымі—с суседзямі—то часам так сварацца, ажно чупрыны кураць. Прычыны да звадкі розныя бываюць—вядома як у суседзтві: то за мейсца на гняздо, то за яду, а найбольш, калі часам жаваранчыха дзе згіне, а застанецца толькі сам жаваранак. Такому ўдаўцу, разумеецца, жыць сумна—німа куды прытуліцца; вось і стараецца ён усялякімі спосабамі як колечы прыснасьціцца да суседняго гнезда; але гэткай помачы не патрабуюць: гаспадар і гаспадыня няпрошанаму госьцю так усыплюць, ажно пёркі леяць.

Туляецца гэткі ўдавец без работы, з мейсца на мейсца, пакуль не трапіць на жаваранчыху—удаву, да каторай з радасцю ідзе у прыманкі...

Ну, але што гэта, бахуры, заўзяліся, вы, дзеда замучыць, ці што? Цьфу! ажно ў горле перасохла. Што я вам, млын, цы дзед? Хоць бы вы жавараначка любілі—але гдзе-ж вашым гарбузіным галоўкам зразумець такую рэч“...

—„А я зразумеў“, круцячы галоўкай, пахваляецца Юзюк.

—„Што ты, шпунт, зразумеў?“

—„А тое, што жаваранак вельмі карысная птушачка: яна нам пяе і шкоднікаў нашых ніў паедае.“

—„Маладзец! за гэта я цябе, на печ Юзюк, закіну“!

—„Не, ня ўздуеш, дзядулёк, ня ўздуеш!!!“ падхопліваюць грамадой усе дзеці і чэпляюцца дзеду за шыю.

—„Ну, ну, толькі ня ўсе разам, а то дзеда галава сухая; адкруціце, яе як даспеўшую макаўку і ўсе казкі высыплюцца“.

Цетка.

* * *

Ешчэ, як скацінку ганяў я ў поле,

Як розуму мала было ў галаве,

Тады я ўжо бачыў, што горкая доля

С табою гаротны, народ мой живе.

Бывала да зоркі, чуць сьвет паднімуся,

Галодны і босы ў поле ганю...

Халадна... золка... Я, бедны, тулюся

І помню, як сёньне, прысеўшы ў гаю,

Малюся за брацьцяў здароўе і долю,

Каб сілы хапіла да працы ўсім нам

Усяго я ад Бога прашу, а найболей

Каб добры ўраджай даў за працу людзям...

Вось... бачу ўжо іскру надзеі свабоднай
І шчасся далёкага бачу гдзесь цень...
Браток мой, ня кідай ты працы мазольнай,
Бо скоро настане шчаслівы твой дзень.

Тады толькі праца твая залатая,
Як сонца над сьветам яна заблішчыць
І будзя мазоль, што руку пакрывае
І твар, і цябе, дарогі, залаціць.

Ал. Жыгалка.

Атплата за працу.

Па ўхабістай крывой дарозі, апусьціўшы закурэныя, як ком
гразі, галовы, ледзь—ледзь цягнецца пара коні, запрэжаныя ў цяж-
кі воз; раз за разам падганяе іх найміт.

— „Но, каб цябе, но!“... чуваць яго грубы голас і пры кож-
ным слове па худых конскіх баках ляскае даўгі сукаваты кій.

З апошніх сіл рвучыся—разам і па асобку—ледзь кратаюць
цяжкі воз і крок за крокам мінаюць то лепшыя, то горшыя мейс-
цы на дарозі.

Поўдзень. Ат страшэннай сьпякоты нібы заснуло усё жывое,
толькі ціш перарываецца цяжкім сапаньнем коні, скрыгатнёй
калёсаў, ды лянівым шастаньнем гругануў, пералетаючых с поля
ў бор, каб схавачца ад гарачых променёў сонца.

— „А—ну, а—ну!“ басуе найміт, акладаючы па чародзе, за-
паўшыя бакі коней, паленягай.

Не раз хістаўся з боку ў бок, страціўшы сілы, конь; не раз
маўчлівым поглядам у вочы азьвярэламу найміту жадаў ён ра-
стлумачыць, што ні найгоршая лаянка, ні найтаўсцейшы кол ня
вернуць ужо патрачэных сіл—нічога не памагало: палена са сві-
стам узлетало ў паветры і ўпівалося у скуру, ранючы ўсё новыя
і новыя мейсцы.

Рой сляпнёў і аваднёў капошыўся на зраненых скурах. Неў-
спадзеўкі—прыпынак... Воз працяжна скрыгатнуў і стаў... Задры-
жэлі і падагнуліся раптам ногі спацеўшага коніка, пачуўся сіпаты
са стогнам храп і асунуўся бедак на зямлю, паводзючы мутнымі
вачыма перад сабой.

— „А—ну, а—ну!“ не сваім голасам загалёкаў найміт. Нічо-
га: лаянка, ні гуплікі не памагалі. Выпрагшы здаўшагася каня і
сьцягнуўшы яго з дарогі на бок, нокнуў на другога і налёг шы-
рокімі плячыма на воз.

Воз кратаўся; вылі дзіўна жудасным голасам калёсы, бытцам

заводзілі хаўтурную песьню па спагадным працоўніку, катораго пакінулі ешчэ жывога на спажыву ваўком...

— „А—но, буланчык!“ ласкавейшым ужо голасам адазваўся найміт, напіраючы ўсёй сілай на воз.— „Ну—мой шаўлюжка, хата нідалёчка—аўсу дам“.

Ня цешылі буланага абецанкі: бачыў ён якая падзяка была за шчырую працу; адна толькі была думка: бардзей убачыць страху хлева, дзе мо'крыху спачне ат непамерна цяжкай працы.

Вось урэшце воз пераваліў крутую паваротку і ў лахчынцы зачарнела хата прадранай страхой. Буланы—заіражаў. Пачуло яго сэрца, што там яго хата, там яго прыстанішчэ...

За прыгоркам,—што раз звужаючы свае шырокія кругі над кустамі, ляніва і цяжка апусьціўся ля дарогі груган на цёплае, ешчэ час ад часу уздрыгаючае цёла каня. Мамэнт—вымкнулося і счэзла ў горле чорнай бліскучай птушкі сьлязлівае вока, што так нідаўна ешчэ спагледало прыхільна і жаласьліва на ўсіх.

Галубок.

Нетрапны атказ.

Мо знячэўкі, праз абмылку
С п'яных воч мо, крыў нас Бог,
Але першы раз у жыцці
Нек зубожыўся Цімох:
Быўшы ў месце з возам сена,
Як назад дамоў вертаў,
Ён газэціну ў капейку
Раз сабе зафундаваў.
Ліст вялікі, спорны ў шырку,
Хоць поўсьценкі заслані,
Ну, прынамсі, кажэ, хваце
Мне на тры—чатыры дні.
Хто падумае—чытаньня
Хваце на шмат дзён, ці што,—
Дык во мушу я прызнацца
Дзе ты бачыў—ні на то!
Наш Цімох курыў махорку,
Часам карашкі любіў,
Дык круціць меў папяроскі
С тэй газэты, што купіў.

* * *

Вось прыехаў ўжо да хаты,
Сеў вячэраць, а хлапец
Бачэ ў шапцы ёсьць газэта
(Бо тырчэў яе канец).
Узяў, чытае... (бэкаць трохі
Падучыўся за зіму)
Але ж гдзе, хоць і цікавы,
Ды ці ж зразумець яму
Усе дзівы, што на сьвеце:
І культуру, і прагрэс...
Дык да бацькі памінутна
Са сваім пытаньнем лез.
А Цімох быў вельмі рупны,
Працавіты гаспадар,
Дык увесь час думаў толькі
Гной дастаць гдзе на папар.
Бо свайго вазоў с поўсоткі—
Гэта мала... думаў так;
А тут сын ізноў с пытаньнем
Падварнуўся ніузнак.
Кажэ: татка, ці во праўда,
Што „пад цемям мозг ляжыць,
Галава ім і занята,
Без яго нам нельга жыць?“
Але бацька, лоб падпершы,
Нат ні слухае таго,
І, ня учуўшы, што пытае,
З гневаў кажэ да яго:
„Аткасьніся! ў мяне сяньні
Гной адзін у галаве,
Есьць—злічыў вазоў поўсоткі,—
А ешчэ столькі не стае.

Мінск.

Альбэрт Пауловіч.

Сьмерць пастушка.

(Вясковы абразок у 2-х актах).

А с о б ы:

- 1) Лаўрук.
- 2) Наста—яго жонка.
- 3) Сыцпанка—іх сын—хлопчык гадоў 8.
- 4) Вясковыя бабы.

Першы акт.

(Летняя раніца. Наста вымывае міску і наліўшы яды, ставіць на стол. Чутно, як на дварэ Лаўрук клепіць касу).

1-я з'ява.

Наста—Ага! трэба яму і полудзень даць з сабой, чужь не забылася! (кладзе на стол завязану торбачку і клічэ) Лаўрук! Лаўр—у—у—ук!! (Лаўрук перэстае клепаць касу і ідзець у хату з малатком у руках).

2-я з'ява.

Лаўрук,—Іду! іду! не дзяры гэтак горла!

Наста—Ідзі сьнедаць, бо буракі астынуць (кладзе хлеб на стол).

Лаўрук—Трэ сыпешацца: самая лепшая касьба з расой; а дзянінай прыдзецца разбіць пракосы, дык пад вечар сена і гатова.

Наста—Жартачкі, гэткая пагода!

Лаўрук—(седае за стол, жэгнаецца і бярэцца за яду) Ды зусім бяз солі, проста есьці нельга!

Наста—Ну дык што—ж? можэш і сам пасаліць і ткі спарней сыпаць у міску, чымся у гаршчок. (Наста бярэ пару драбкоў солі с каўша і таўчэ на канцы стала малатком).

Лаўрук—Німа чаго шкадаваць солі: сёлета, дзякаваць Богу, Сыцпанка наш заробіць на яе.

Наста—На яе! кажы лепей на гарэлку!

Лаўрук—Што, зноў пачынаеш? Мо ешчэ разок заскавычэш, што сыноч твой пашоў за пастуха?

Наста—А ты ешчэ і цешыцца гатоў, асталоп паганы! Хлопцу толькі восьмы гадоў пашоў—дзіцё горкае, а ты яго выпяр з роднай хаткі...

Лаурук—(кладзе лыжку) Хай хлопец сабе хоць на шапку заробіць, ліха яго не возьме.

Наста—(усхліпываючы) Не на шапку сабе, а табе на га рэлку! за гарэлку паганую ты яго прадаў, Юда пракляты!

Лаурук—(устаец з за стала) Ты ўжо зьвягаць пачала? зноў скавытаць, паганая твая душа!

Наста—(апёршыся а сьцяну галавой, плачэ) Набраўся ў Тодара гарэлкі, як жаба гразі і аддаў яму сына

Лаурук—Дурная ты! Там прынамсі хлеба да волі паедае, а ў нас што? хоць зубы на паліцу кладзі.

Наста—(адварнуўшыся ад сьцяны) А думаеш, так там і кормяць—скуру толькі дзяруцы! Анэгдайсь даведывалася яго ў Тодара, дык проста не пазнаць хлопца: высах, як шчэпка тая, на іхнім хлебі... Гаспадар яго бьець, гаспадыня—бьець, парабкі—лупцюць. Ня вытрываю (плачэ)! Я кашульку яму занесла... ледзь нашла на балоце пры скаціце... хлопец усьцешыўся, прыпаў да грудзёў,—ды у адзін дух: „мамачка, дамоў хачу, мамачка дамоў хачу“! Слухаючы яго, проста сэрцэ кроўю аблівалося.

Лаурук—(злосна тупаючы нагой) Хай толькі папрабуе прыйсьці—тады я і цябе разам з ім с хаты выганю!

Наста—Выганіш? ну, гані, гані мяне! ой хацеў бы ты выгнаць, з гэтаго сьвету зжыць, але гэта табе ня лёгка удасца!

Лаурук—Бабская твая дурная галава! чаго ты да мяне прычапілася? чаго? пытаю. До! накарміла ты мяне сьнеданьнем сваім! (скідае ўсё са стала) На! На! я ўжо сыты! На, маеш—еш!

Наста—На тваю, п'яніца, галаву! на тваю шалёную галаву! Божухна! не дарма мне сягоньня гэткі дрэнны сон прысьніўся...

Лаурук—(апранае сьвітку) Помні, гадзіна, помні!

Наста—Полудзень бяры, асталоп паганы!

Помню цябе добра, добра! во тутак у грудзёх маіх ты сядзіш! (Бярэ полудзень і хочэ даць Лаўруку, але ён бразнаў дзьвярыма, і вышаў).

3-я з'ява.

Наста—Доля мая, долечка! ветрамі цябе табнеслі, сабакамі цябе зацакавалі, зайцы дарогу табе перабеглі, заломы чортавы апаганілі жыццё маё... Божухна, Божухна! што раз горш... Ці ён да гэтуль гэтак піў? Ці ён да гэтуль гэтак біўся? (зьбірае з зямлі чэрапы) Горэ з яго зрабіло гэтакага гада, праца цяжкая скруціла душу яго у тры пагібелі....

Божухна, Божухна! свайго сына роднаго чэлавека не шкадуець! Што мне рабіць нешчаснай? што мне рабіць? (адчыняюцца дзверы, ўходзе Сыцепанка; торбачка на плечах, босы, перапужаны).

4-я з'ява.

Сыцепанка—(дрыжыць, агледаецца) Баюся, матачка, баюся!

Наста—(убачыўшы Сыцепанку, спляснула рукамі) Божэчка мой, Божэ! а Матачка Нябеская!

Сыцепанка—(баязна азіраецца) Тата пашоў? німа таты?

Наста—(кідаецца да яго) Сыночак мой! родненькі мой! каласочак мой!

Сыцепанка—Мамачка, таткі баюся! німа таткі? ой сыцюдзена!

Наста—Ня бойся, дзіцятка! Ня бойся, даражэнькі мой! свае плечы падстаўлю, а цябе крыўдзіць не дам. Пэўна есьці хочэш? Чаму маўчыш, госьцік мой? (весьляей) Недарма котка лапкамі мылася сягоньня! (здымае торбачку з яго).

Сыцепанка—(азіраецца) Баюся, татка біць будзе...

Наста—Хадзі сюды, каласочак ты мой! (агледаець яго) і ножкі пакалечаны, і ручкі сініе, і ўвесь высах, як саломінка тая... Пастушок ты мой бедненькі (прытуляець яго да сябе)!

Сыцепанка—(плачэ) Мамачка! Не пайду болей да Тодара служыць—надта благі—б'ецца... ня ведаю нават за што.. Тодарыха раненька—рана будзіць, а есьці мала даець... Я ногі свае лётаючы за скацінай пакалечуў... не пайду болей да Тодара... Я сягоньня ўцёк ад яго, але таткі баюся!...

Наста—Ня бойся, коласочак мой! Ня будзе ён біць, ня будзе. Зьдзевай світачку; во якая цяжкая, мокрая! І дрыжыць увесь, дрыжыць...

Сыцепанка—Сыцюдзена, мамачка...

Наста—Есьць хочэш?

Сыцепанка—Не, надта спаць хочэцца. Ай, як хочэцца спаць...

Наста—Хадзі спаткі, каточак, прыкрыю цябе кажухом. (вядзе яго да ложка, разьдзеваець, кладзець спаць і прыкрывае кажухом).

Сыцепанка—Ой добра, мамачка, ой добра! як цёпла! толькі баюся: Тодар прыдзе і біць будзе... ўсе мяне б'юць... але я доўга—доўга спаць буду: і сягоньня, і заўтра, і ў нядзелю—доўга—доўга... спаць буду... Мамачка... баюся (азіраецца па кутках).

Наста—Матачка нябесная! дзіця перэпалохалі! не шкадуюць чужых дзяцей! (садзіцца на ложка) сьпі Сыцепанка, сьпі!

Сыцепанка—Ой доўга спаць буду! (ускаківае з ложка, пужліва азіраецца). Ба—ю—ю—ся мамачка, баю—ю—ся!

2 а к т.

(Часу прайшло два тыдні. Сыцепанка ляжыць хворы на ложку. Пры ім—на зэдліку— абаранкі і кубачак параных зéлак, Лаўрук ўець пугу каля дзэвярэй, учапіўшы адным канцом за клямку, а Наста сядзіць на ложку пры Сыцепанку і штосьці шые. Лучына гарыць. У хаці ціха; чутны толькі стогн хвораго.

1-я з'ява.

Наста—(падываючы галаву ад работы, да Лаўрука) У нас—то заўсёды не так, як у людзей. Трэба было гаду гэтаму дзіцянё пужаць! жартачкі! Тодар без пастуха астаўся... канец сьвету! Варта было хлопца за гэта біць? Нябось і сам, як галавешка пачарнеў!

Лаўрук—(выпускае вяроўку з рук) Хацеў,—дык біў, бо варта было. Мог службыць у Тодара, восем гадоў ужо мае—гэтакі хлопец, але гультай—не хацеў! (бярэцца за работу).

Наста—Не хацеў! калі білі, крыўдзілі хлапца, душа.убцы.

Лаўрук—Каб не твая пястота, дык выбілі б дур з галавы. Мо вышоў бы сын у людзі.

Наста—Жыццё яны-б з яго выціснулі, каб ты прапаў разам з імі.

Лаўрук—Ціха будзь, калі ня хочэш каб цібе зараз за дзвёры выкінуў.

Наста—(плачучы) Дагаворысься с табой да чаго, асталоп, ты, пракляты. Трэба да фэльчара хлопца завесьці, а ты ані дбаеш.

Сыцепанка—Піць, мамачка, пі—і—іцы!

Наста—Ціха, каточак мой, ціха каласочак мой. Як тая заклятая птушачка на лузе: усё піць хочэ.

Сыцепанка—Мамачка, паліць у нутры: во тут, во, агнём паліць, ой, пі—і—цы!

Наста—Што мне рабіць! гаротная я на сьвеці (хочэ даць яму вады).

Лаўрук—Не давай яму вады, знахар казаў, што ня можна; ня бойся—здароў будзе.

Наста—Здароў будзе! калі што дзень яму ўсё горэй, ды горэй робіцца; дзіцянё таець, як тая сьвечка васковая... да фэльчара трэба яго завесці. Анэгдысь Мікіцёнак як паехаў да фэльчара, то як рукамі адняло хваробу.

Лаўрук—Адчапіся душа паганая, кажу табе, адчапіся! калі знахар не памог, то і сам Бог рады не дасьць, а я ніводнай капейкі пры сабе не маю.

Наста—Кажух прадай, а дзіця ратаваць трэба! сьвіньню прадай...

Лаўрук—А нам есьці ня трэба? кажы, ня трэба! (кідае работу і ходзе па хаці).

Наста—Чаму на гарэлку заўсёды табе хватае грошы.

Лаурук—Ціха, годзі! (стукае кулаком аб стол) Кажу табе—годзі!

Сьцепанка—(падымаецца на ложку) Мамачка! баюся, мамачка, ба—ю—ю—ся! (падаець ізноў).

Наста—Хлопца хворага перапужаеш; ужо і Бога баяцца перэстаў; да дохтара трэба.

Лаурук—Чаго ты да мяне прычапілася, гадзіна! (бярэць кажух, ідзець да дзьвераў) Ня бойся—не прапью! прынясу табе грошы за кажух і едзь сабе хоць у пекла на кірмаш (выходзіць).

2-я з'ява.

Наста—У вір галавой! у карчму панёс кажух, астало паны (хліпаець).

Сьцепанка—Мамачка пі—і—ць! пі—і—іць.

Наста—Ня можна, сыночку, ня можна каточку; во—на галачку, што знахар даў—глытні, ды зельлячкам запі (налівае зёлкі ў кубачак).

Сьцепанка—Ой! О—о—ой (глытаець галку і запіваець зёлкамі) Мамачка! мамачка!

Наста—А што каточак? а што сыночак?

Сьцепанка—Я памру сягоння.

Наста—(перапужаная) Не гавары гэтак; дзіцятка, гэтак нельга казаць!

Сьцепанка—А я, мамачка, баяцца буду на могільках адзін у ночы.

Наста—(садзіцца на ложка, абымае яго) Ціха, каласок мой, ціха, дзіцянь маё... Ты не памрэш, хто табе гэта сказаў! Хто? пачынае плакаць).

Сьцепанка—Не плач, мамачка, я не баюся... каля дзеда Міхася ніхай мяне пахаваюць, ён надта добры дзядок быў.. (уходзяць дзьве бабы).

3-я з'ява.

Бабы—Як маешся, Настуля? А як Сьцепанка? (падходзяць да ложка).

1-ая баба—Хлопчык гарыць увесь..

2-ая баба—А рукі, як лёд, усё роўна... (Наста кладзе сваю галаву каля Сьцепанкі).

1-ая баба—Ен ужо канаець, канаець...

2-ая баба—Канаець... трэба даць яму грамнічку ў рукі.

1-ая баба—Грамнічу? (выцягвае с пад бэлькі, запалівае каля лучынкі і нясе да ложка).

Наста—(схватываецца з ложка, дзіка крычыць). Сьцепанка! Сьцепанка! Родненькі мой! каласочак, ты, мой! Ня выгрываю! забяры мяне с сабой.

1-ая баба—А Настачка, а кумачка мая, супакойся (адцягіваюць Насту).

2-ая баба—Нічога не паможа! нічога не паможа! (Робіцца ціха, лучынка гасне; 1-я баба бярэ пляшку і устаўляе ў яе грамніцу. Наста становіцца на калені; доўгая пауза).

Наста—(ціха) Памёр! Памёр! малюсенькі, а гэтак, бедны, баяўся... пастушок ты мой несчаслівы! (галосіць).

1-я баба—Цыжка ім будзе хаўтуры ладзіць.

2-ая баба—Якіе тут хаўтуры, калі німа у Лаўрука ні граша пры душы.

1-ая баба—А ён толькі што занёс у карчму кажух свой і выпіваець.

Наста—А сынку ты мой, а родненькі мой! а яж цябе гадала, а яж цябе нячыла. На каго ты мяне пакінаў гэтак адну? Хай бы я магла на тваём мейсцы!... (Наста змоўкла быццам анямела, бабы адыходзяць да стала, пачынаюць шэптацца).

1-ая баба—Пойдзем!

2-я баба—Пойдзем!

(Чутно блізка песня Лаўрука).

Выпіў тут, выпіў там, запеяў: тум—тыд—рам! Выпіў тут, выпіў там, запеяў тум—тыд—рам (Адчыняюцца дзверы, на парозе паказываецца Лаўрук—ён трымае у аднэй руцэ шкалік з гарэлкай, у другой трохрублёўку).

Лаўрук—Во грошы, душа паганая! Наста! Наста!

1-ая баба—Ціха, сын памёр!

2-ая баба—(Махаець на яго рукамі) Ціха! Ціха!

Лаўрук—(дзіка азіраецца у вакол, шкалік выпадаець з яго рук на зямлю), гарэлка разліваецца.

Наста—А сынку мой! на кагож ты мяне пакінаў!

Лаўрук—Памёр... памёр! Божэ! (хапаецца за галаву),

З а с л о н а.

К а н о ц.

Вілья 20^{ХІ}

Змітрок Бядуля.

Гульня у мак.

Усе, што хочуць гуляць у мак, мераюцца на кійку, а чый руцэ ня хопе ўзяцца за кіёк, той становіцца ў круг. Тады бяруцца за рукі, ходзяць у кола і пяюць:

А пасею я мак,
Ды на даліні,
А вы-ж мае макавачкі,
Залатыя галовачкі,
Станьце ў рад,—
Як быў мак!

А пасья затрымліваюцца і пытаюць у таго, што у крузі:

—Ты араў на мак?

—Араў.

Спытаўшы, ізноў ходзяць ўкола і пяюць тое самае, што раней пеялі. Скончыўшы, зварочываюцца с пытаньнем:

—Ты скародзў на мак?

—Скародзіў!

(прыпеўка)

—Ці абышоў мак?

—Абышоў.

(прыпеўка)

—А ці цьвіў мак?

—Цьвіў!

(прыпеўка).

—А ці пасьпеў мак?

—Пасьпеў!

Як толькі скажуць „паспеў“, так усе с круга кідаюцца да хлопца, каб схапіць яго за чупрыну і крычаць:

—Трасіце мак! Трасіце мак!

Хлопец, што быў у крузі—ўцекае, а далей гульня ідзе як с пачатку.

Трэба жыць.

У хаці сьцюжы панаваньне—
Нечым запаліць,
Дроў ад лета ані званьня,—
Патом трэба жыць...
С стрэжы з'ехала саломы,—
Вецяй паразнёс,
За платамі бураломам
Голья зьбіў з бяроз;
Вокны выбіты да шыбы,—
Нечым залажыць,
У хаці хлеба ані скібы,—
Патом трэба жыць.
На насеньня ні збажынкі—
Пуста у хляве,
Бурай ходзяць успамінкі
У нуднай галаве,
Шчасьця віхрам праляцела
Нельга тугі скрыць...
З болю сэрца скамянела,
Патом трэба жыць...
Скора прыдуць за падаткі,
Хату растрасуць;
Бяда ўлезе на папрадкі,
Злыдні кут займуць,
Зальюцца слязьмі вочы,
Сэрца забаліць;
А тут хочэш, ці ня хочэш,—
Трэба ж неяк жыць...

Пецярбург.

Цішка Гартны.

Наша почта.

В. К—ру. Праз лад ужо хваліце „Лучынку“, быццам яна там ўсю ваколіцу асьвяціла. Цешымся і дзякуем, але друкаваць аб гэтым доўгі верш не выпадае.

Т—овічу. Як на першы раз—добра. Прысылайце ешчэ. Ня толькі ў вашай школе вучэнікі ўжываюць беларускую мову паміж сабой. Такіх школак ведаем не адну.

Дзеду М—эвічу. Не бядуйце, што літэры выходзяць крывенькіе; за тое, відаць, скіба ў вас кладзецца роўненька. Прабуйце пісаць ня вершамі, а прозай—апаведаньнямі.

В—і Л. Золата можа заваляцца, але не заіржавець. Так сама і з мовай нашай: закінулі былі яе, але цяпер зноў яна заблішчыць і не так ешчэ зазьвініць...

Д р а б я з а.

Конкурс № 2.

I. Шарада (Ю. Ф—ко).

Усю так адразу трудна адгадаці,
Бо ня ўсе і ня ўсюды маглі яе бачыць;
Чуць аб ёй, то чулі! Прыход яе кожны
Усякі чалавечак па сваяму тлумачыць.
Першаго ды с трэцім стрэць усюды можна:
Німа таго дому, дзе яго не маюць;
Найболей кабеты, аднак, яго любяць;
Часам жэ і дзеці добра з ім гуляюць.
Другая ды с трэцяй павінна б, здаецца,
У жыцці чалавечым быць перш ад другога;
Хоць як часам вартасць дрэнная ўжо вельмі,
То лепш хай ня будзе мест яе нічога
Першая з асобна літэрай завецца.
Дый другое тое-ж будзе азначаць,
Толькі сперша трэба яго адварнуці
І пасля ўжо толькі можна прачытаць.
Трэце адварнуўшы, скажу наастатак,
Усё, здаецца, ясна, німа што казаць;
Астаецца толькі усім пажадаці,
Падумаўшы трохі, усю адгадаць!

II. Магічны квадрат.

а	а	а	а
а	а	в	в
ё	к	к	п
п	с	с	ш

Пераставіць літэры так, каб атрымаць чатыры словы, што аднак чытаюцца злева ў права і зверху ў ніз.

Купон да конкурсу „Лучынкі“

Мінск. Аляксандроўская вул. № 25.

Вырэзаць і наклеіць заместа адрэсу.

III. Арыхмаграф.

			+				1.
		3	+	5			2.
	1	8	+	5	7		3.
2	4	9	+	13	10	6	4.
	11	2	+	12	5		5.
		7	+	7			6.
			+				7.

Паставіўшы заместа лічбаў літэры, атрымаем словы, сярэдніе літэры каторых на месцы крыжыкаў дадуць загаловак вядомай усім кніжкі.

Значэнне слоў: 1) Літэра, 2) Жывёлка, 3) Хатняя рэч, 4) Забава, 5) Горад, 6) Рэчка ў Расеі, 7) Літэра.

IV. Ж а р т.

Як рэшатам вады прынясьці?

Разгадкі с першай кніжкі „Лучынкі“.

1) Шарада: Га—ну—ля. 2) Прыказка: Рыба у рацэ ды не ў руцэ.

Добрыя разгадкі прыслалі:

Д-р В. Хващынскі з Бабруйска (першым).

І. Луцэвіч, П. Каравайчык, Я. Жалейко, з Горак, почт. скрынка № 16. Пранцiсь з над Нэвы, С. Туркіж, А. Стэповіч, І. Шпэт, І. Тэрлецкі, А. Міхалевіч, А. Міхалоўскі, К. Ліхтаровіч, А. Ганчарык, А. Каласун-Пышынскі, В. Казнадзей.

Абецаную кніжку „Песьні жалбы“ Я. Коласа, рэдакцыя выслала Д-ру Хващынскаму у Бабруйск.

Увага! Надрукованы тут „купон“ трэба вырэзаць і наклеіць на пісьмо там, дзе пішіцца адрэс. Бяз „купону“ разгадкі разглядацца ня будуць. Разгадкі трэба прыслаць не пазьней як праз тры тыдні ад выхаду ў свет „Лучынкі“ Між прыслаўшымі добрыя разгадкі усіх задачаў, рэдакцыя разыграе гадавую падпіску „Лучынкі“ што можна замяніць беларускімі кніжкамі на 2 рублі с перасылкай. Між прыслаўшымі ня менш 3 добрых разгадкаў, рэдакцыя разыграе поўгадовую падпіску „Лучынкі“, што можна замяніць кніжкамі на 1 р. с перасылкай. Прысылаючыя разгадкі павінны чытэльна напісаць: 1) Прозвішчэ, 2) Адрэс свой, або каму высылаць „Лучынку“, ці кніжкі, 3) Што высылаць „Лучынку“, ці кніжкі і якія хацелі бы.